

En het verhaal gaat door...

Belinda Terlouw

Zodra ik de drempel van een basisschool overstap, overvalt me vaak een gevoel van thuiskomen. Het kan zijn dat ik nog nooit eerder op zo'n school geweest ben en daar toch meteen de neiging krijg om bijvoorbeeld zelf koffie te gaan zetten. Het voelt zo vertrouwd, alsof ik er al jaren kom. Waar zit hem dat dan in? Ik ken die school immers niet. Eenmaal in gesprek, blijkt heel vaak dat de leerkrachten en soms ook de directeur van de school hun opleiding in Steenwijkerwold of aan de Katholieke Pabo Zwolle hebben gevolgd. Sommigen ken ik, maar anderen eigenlijk niet. Toch ontmoet ik ook in de onbekenden hetzelfde vertrouwde.

*...Zij waren zich bewust van hun opdracht,
die je met recht een missie
zou kunnen noemen...*

Iets bindt ons blijkbaar, maar wat is dat iets?

Het 110-jarig bestaan van de opleiding leek mij een goede gelegenheid om eens op zoek te gaan naar dat "iets", dat mij al vanaf het moment dat ik mijn opleiding in Steenwijkerwold in 1982 afrondde, fascineert. Het openbaart zich voor mijn gevoel eigenlijk al een beetje in de oorsprong van de organisatie.

De Katholieke Pabo Zwolle vindt zijn oorsprong in het jaar 1893. In *"Wij in Steenwijkerwold"* van Henk Bruinenberg is te lezen hoe er in Gelderingen op initiatief van Pastoor Muite-man een liefdesgesticht werd opgericht dat een toevluchtsoord voor ouden van dagen en hulpbehoevende kinderen mocht worden. Hij wilde dit doen met de hulp van Gods Voorzienigheid, waarop hij al zijn vertrouwen stelde. Het gesticht ging daarom ook "De Voorzienigheid" heten. Een naam die ik nog steeds zeer passend vind. Pastoor Muite-man heeft hemel en aarde moeten bewegen om zijn droom te kunnen verwezenlijken. Hij was een gedreven, daadkrachtige man en reisde door het hele land om giften in te zamelen. Hij klopte aan

bij de Eerwaarde Moeder Canisia, algemeen overste van de congregatie van de Arme Zusters van het Goddelijk Kind aan de Lauriergracht te Amsterdam. Dit om zusters te krijgen voor het bedienen van het liefdewerk. Zijn verzoek werd ingewilligd en op 21 november 1894 kwamen de eerste zusters naar Gelderingen. Naast het gesticht werd er ook een nieuwe lagere school gebouwd en in 1895 werd een bewaarschool geopend. Er kwamen interne leerlingen uit de noordelijke provincies. In mei 1896 begon officieel de eigenlijke normaalschool waar onderwijzers opgeleid konden worden.

Die gedrevenheid en daadkracht van Pastoor Muite-man liggen blijkbaar opgeslagen in de genen van de organisatie, want ze vormen een rode draad door de hele geschiedenis van de opleiding. Deze geschiedenis staat opgetekend in *"Van Normaalschool Steenwijkerwold naar Pabo Zwolle"*.

Het erfelijk materiaal van de opleiding is echter ook terug te vinden in de geschiedenis van de congregatie van de zusters van De Voorzienigheid

zelf. In het prachtige boek *"In haar naam geborgen"* waarin ongeveer 50 portretten van zusters zijn opgetekend, lees je namelijk een soortgelijk verhaal. Op de achterkant van het boek staat hoe de congregatie zich al die jaren heeft gericht op wie "klein en zwak" is. Het verhaal van de zusters kenmerkt zich door gemeenschapszin, keihard werken en het openstaan voor mensen in nood. Steeds weer heeft men moeten strijden voor het voortbestaan van de organisatie, of het nu de zusters waren of de laatste docenten die in Steenwijkerwold lesgaven. Maar ook steeds weer wonnen zij deze strijd omdat zij overtuigd waren van hun bestaansrecht. Zij waren zich bewust van hun opdracht, die je met recht een missie zou kunnen noemen.

Op een mooie donderdagavond in april zat ik met zes oud-studenten en oud-docenten bij Hotel Gelderingen in Steenwijkerwold om eens wat dieper op die missie in te kunnen gaan. Het waren Kees Huis in 't Veld, Bernard Munsterman, Folkert Jellesma en Guus Huis in 't Veld (allen afgestudeerd begin jaren '70), Gerard de Haan en

Joop Corjanus (tot voor kort na een lange loopbaan nog werkzaam aan de pabo in Zwolle, maar zelf ook oud-student en afgestudeerd begin jaren '60). Mijn collega Joost Kieft ook oud-student (afgestudeerd begin jaren '90) stond mij bij tijdens dit interview. Zo zaten wij met studenten en docenten uit vier verschillende decennia om de tafel. Ik legde de bevindingen die mijn zoektocht tot dusver hadden opgeleverd op tafel in de vorm van een tweetal onderwerpen: De rol die de zusters speelden binnen de opleiding en het wezen van onze organisatie.

Ik begon echter met de vraag waarom er alleen maar mannen rond de tafel zaten, terwijl ik hen toch heb laten bepalen wie er aan mochten schuiven. Folkert Jellesma gaf aan dat eigenlijk heel logisch te vinden. De jongens en meisjes leefden in die tijd (jaren '60 en '70) een heel verschillend leven. De jongens zaten in de kost en konden zich in relatieve vrijheid volop ontplooiën. Zij ontmoetten elkaar dan ook vaak buiten de opleiding. Zo waren er literatuurbijeenkomsten waarbij tot diep in de nacht en soms ook tot in de vroege ochtend geboemd werd over van alles en nog wat. Maar er werden ook tumtummetjes gegeten en joints gerookt. Toen een keer op een morgen de laatste bezoekers naar huis liepen, had zuster

...Zuster, ik stel me nu zo even voor hoe die jongens een plan maakten. Een prachtig plan. Je laat een raam een beetje openstaan en je laat je insluiten. Een spannend jongensboek...

Godefrida hen blijkbaar zien lopen. Zij prees hen later om het feit dat ze al zo vroeg uit de veren waren. Zij zelf was op dat vroege uur al volop aan het werk. De meisjes woonden echter intern en stonden onder het toezien oog van de zusters van De Voorzienigheid. Joop Corjanus wist te vertellen dat de zusters de ouders van de meisjes hadden beloofd "hun dochters terug te geven, zoals ze gekomen waren". Een hele verantwoordelijkheid. De meisjes dienden dan ook goed in de gaten te worden gehouden als het om de jongens ging.

Heel af en toe glipte er wel eens een jongen stiekem het internaat van de meisjes binnen. Als je dan gesnapt werd, had dat soms gevolgen voor het meisje. Die moest dan een andere woonplaats gaan zoeken. Van school werd je hierom niet gestuurd. Guus Huis in 't Veld wist zich te herinneren dat er wel eens iemand van school gestuurd werd. Een aantal studenten dat zich had laten insluiten in de school, werd bij het verlaten van de school gezien. Later bleek dat zij een portemonnee hadden laten vallen waarin een naam stond. Joop Corjanus vertelt

dat zij als docenten die ochtend heel vroeg opgebeld werden om naar school te komen. Men vroeg zich af wat er aan de hand zou kunnen zijn. Zou de school moeten sluiten? Joop zat naast Frans Welbergen tijdens dit speedbeoordeling en vroeg hem wat er aan de hand was. Frans suggereerde dat het waarschijnlijk wel met sex te maken moest hebben, want anders riepen de zusters ze toch niet op dat tijdstip bijeen? Zuster Godefrida vertelde dat er iets verschrikkelijks was gebeurd. Ze vertelde hoe een groep studenten het proefwerk over had geschreven dat op de achterkant van het bord stond. De namen werden genoemd. De zuster zei dat zij van mening waren dat er maar één straf op kon volgen en dat was verwijderen. Toen stond Boy Kaptein op en die hield een prachtig pleidooi. "Zuster, ik stel me nu zo even voor hoe die jongens een plan maakten. Een prachtig plan. Je laat een raam een beetje openstaan en je laat je insluiten. Een spannend jongensboek! Moeten wij zo'n kleine jeugdzonde dan zo hard bestraffen?" "Neel" riep toen iedereen verontwaardigd. Er werd echter wel met twee maten gemeten, want een van hen werd alsnog verwijderd, maar die bleek dan ook heel wat meer op zijn kerfstok te hebben.

Ik legde aan mijn gezelschap in Hotel Gelderingen voor dat mij een wonderlijke tegenstrijdigheid opviel in de gesprekken die

ik voerde over de zusters. Enerzijds hoorde ik vertellen over de verregaande controlerende rol die de zusters speelden en anderzijds hoorde ik over hun ruimdenkendheid. Schrijvers als Johnny the Selfkicker en Gerard Reve (toen nog Van het Reve) traden op en

Foto boven: Hotel Gelderingen

Foto onder van links naar rechts: Joop Corjanus, Gerard de Haan, Guus Huis in 't Veld, Folkert Jellisma, Bernard Munsterman, Joost Kieft, Belinda Terlouw en Kuis Huis in 't Veld

brachten controversiële literatuur ten gehore onder het toezien oog van zuster Godefrida in wie ik aanvankelijk en misschien ten onrechte een feministe avant la lettre vermoedde. Ooit trad zelfs de dichter Riekus Waskowsky op. Hij begon zijn lezing met: "Om jullie op te warmen zal ik jullie nu een veertigtal equivalenten voor het woord neuken geven!" Toen hij bij nummer 20 was, zag hij dat zuster Godefrida in de zaal zat. Hij stond op en zei: "Pardon zuster, ik wist niet dat u in ons midden zat." De

zuster ging ook staan en zei: "Gaat u rustig door, ik vind het reuze interessant." Dat kon dus blijkbaar allemaal.

Over de oorzaken van deze tegenstrijdigheid werden we het deze avond niet helemaal eens. Er waren natuurlijk nonnen in verschillende posities met zo hun eigen kwaliteiten en verantwoordelijkheden. In de jaren zestig veranderde er heel veel en zeker waar het de gezagsverhoudingen betrof. Het is dus maar de vraag of de zusters nog wel zoveel macht hadden. Feit is echter wel dat zuster Godefrida in de jaren 60 de studenten stimuleerde zich te verenigen in een leerlingenraad. En later zorgde ze ervoor dat er een hele nieuwe lichting jonge docenten toetrad, waaronder Joop Corjanus, Gerard de Haan, Martin Scholten en Boy Kaptein. Het waren deze docenten die de evenementen bedachten, maar zij kregen daar wel alle ruimte voor. De jonge docenten waren er voortdurend op uit impulsen te geven die studenten lieten balanceren op de grens van wat ze nog wel accepteerden en wat niet meer. Het zette ze aan tot denken. Er werd gesuggereerd: "Zet gekke mensen voor de groep en je krijgt kanjers van leerkrachten."

Misschien is het wel zo geweest dat ook de zusters werden gegre-

pen door de tijdsgeest. Zij werden enerzijds als jong volwassene in die veranderende tijdgeest opgevoed, maar traden in een klooster waar andere normen en waarden heersten. Ze konden binnen hun functie niet toegeven aan al die veranderingen, maar konden de jongeren wel die ruimte geven. Deze theorie werd echter niet door iedereen omarmd. Kees Huis in 't Veld gaf aan dat een oorzaak misschien te vinden was in het feit dat de zusters een naam hoog te houden hadden. De kweekschool in Steenwijkerwold stond goed bekend. Studenten die hier hun diploma haalden, kregen gemakkelijker een baan dan studenten van andere opleidingen. De opleiding stond bekend als een vooruitstrevende opleiding die middenin de wereld stond. Dan moest je wel met je tijd meegaan!

We stonden even stil bij de vele onderwijsvernieuwingen die vol overtuigingskracht en gedrevenheid werden overgedragen. Niet alle vernieuwingen hebben het werkveld bereikt. Was de tijd nog niet rijp voor *"Ideologische aanpassing in het basisonderwijs"* van Theo Jansen? Is de tijd daar nu wel rijp voor? Hoe vernieuw je eigenlijk het onderwijs? Ook kregen we het over het niveau van de studenten toen en nu. Daar viel heel veel over te zeggen, maar over één ding waren we het wel eens. Een leerkracht moet gedreven zijn en moet anderen weten te raken, want daar neem je iets van mee.

Aan het eind van de avond sprak een ieder zich uit over wat hij als de essentie zag van onze organisatie toen en nu. Joop Corjanus vertelt over verbondenheid en nabijheid, over een grote culturele en maatschappelijke betrokkenheid en over humor. Folkert Jellesma benadrukt de ruimte om te mogen onderzoeken en grenzen te verleggen. De ruimte ook voor enerzijds het individuele en anderzijds het gezamenlijke. Gerard de Haan noemt de verbondenheid en daarnaast de grote arbeidsvreugde. Hij geeft aan dat je je open durft te stellen voor het nieuwe hoe hard je er ook voor moest werken. Er is sprake van een macht en een kracht om hard te kunnen en willen

...Ik zag in hun ogen dezelfde lichtjes die ik ook bij mijn gesprekspartners aan de ronde tafel zag schitteren, dat verhaal gaat gewoon door...

werken. Guus Huis in 't Veld voegt daar ook het katholicisme aan toe. Een ongedwongen manier van leven waarin het genieten centraal staat en dat zich destijds afspeelde tussen kerk en kroeg. Bernard Munsterman betitelt de opleiding als een beetje gek, maar wel met een zekere structuur. Je werd goed opgeleid, maar je mocht ook overal tegenaan schoppen. Je werkte hard, maar er was ook een zekere mate van losbandigheid. Je kreeg de ruimte te ontsnappen. Kees Huis in 't Veld geeft aan dat hem destijds de ogen werden geopend en dat hij toen begon met leven. Hij vertelt dat dit natuurlijk ook gebeurde onder invloed van de tijdsgeest, maar de opleiding bood hem daar wel de ruimte toe.

Al met al een mooie opsomming van wat je misschien wel het wezen van de opleiding zou kunnen noemen en wat ik in zoveel ontmoet. Pastoor Muitevan als grondlegger van al dit moois, staat mijns inziens dan ook wel een beetje symbool voor het hart van de organisatie. Hij werd in mijn zoektocht steeds meer de verpersoonlijking van een grote liefde voor de medemens en van het opkomen

voor de zwakkeren in de maatschappij. Maar ook een verpersoonlijking van een enorme vernieuwingsdrang, van de overtuiging dat verandering bewerkstelligd kan worden door bewustwording en dat het onderwijs een rol kan en moet spelen in deze bewustwording. Diezelfde drijfveren ontmoette ik in mijn docenten en klasgenoten van weleer, maar ook in mijn collega's en studenten van nu.

Het was een bijzondere avond waar ik deze hele *Veerkracht* wel mee had kunnen vullen. Een avond waarin wij in een concentrische beweging steeds dichter naderden tot wat ons nu eigenlijk bindt. Terugkijkend aan de mannen die op die donderdagavond rond de tafel zaten, ben ik geneigd te denken dat zij representatief zijn voor onze organisatie. Ik constateer dat het allemaal heel aardige, gedreven en betrokken mensen zijn met wie het gezellig toeven is. Mensen met een goed verhaal, met veel humor en een heldere visie, met een enorme hoeveelheid energie en een werklust die zij graag inzetten voor "de goede zaak".

Met onze huidige studenten sprak ik daarna over mijn ontmoeting in Hotel Gelderingen. Ik vertelde ze over het verhaal van onze opleiding dat zich tijdens die avond zo mooi ontwikkelde. Over wat ik daarin ervoer en nog steeds ervaar bij de studenten van nu. Over hoe ik dit verhaal zo duidelijk kan horen als ik een onbekende school binnenstap waarin ik zoveel bekends ontwaar. Ik ontdekte hoe de studenten zich meteen met dit verhaal verbonden en zich hier mee identificeer-

den. Ik zag in hun ogen dezelfde lichtjes die ik ook bij mijn gesprekspartners aan de ronde tafel zag schitteren. En toen wist ik het zeker: Het is een verhaal, een prachtig verhaal en... dat verhaal gaat gewoon door.

Van het gesprek in Hotel Gelderingen is een dvd gemaakt door Gert Schoeman. Op de reünie die volgend schooljaar in het kader van het 111-jarig bestaan zal worden georganiseerd, zal er gelegenheid zijn om die dvd te bekijken.

Literatuur

Bruinenberg, H. (1964). *Wij in Steenwijkerwold*. Steenwijk: Hovens Gréve.

Oldenhof, Dr. H. J. (1987). *Van Normaalschool Steenwijkerwold naar Pabo Zwolle*. Steenwijk: Van Kerkvoorde en Hollander.

Hautvast, S., Heijst, A. van, Raat, J. de (2002). *In haar naam geboren. Portretten van Zusters van "De Voorzienigheid"*. Heemstede.